

Buitenlandse Zaken

Onderwijs en personeel in Finland

sbo

Sectorbestuur
Onderwijsarbeidsmarkt

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1 Organisatie	6
1.1 Financiering van het onderwijs	
1.2 Toezicht	
2 Onderwijssysteem	6
2.1 Voorschoolse kinderopvang	
2.2 Primair onderwijs en onderbouw secundair onderwijs	
2.3 Secundair onderwijs	
2.4 Tertiair onderwijs	
3 Onderwijspersoneel	9
3.1 Functies	
3.2 Arbeidsvoorwaarden	
3.3 Training	
3.4 Waardering beroep	
3.5 Organisatiegraad	
4 Onderwijsarbeidsmarkt	10
4.1 Maatregelen en ideeën	
5 Tot slot	11
Noten	12
Bronnen	12
Literatuur	
Websites	
Bijlage	14

Inleiding

Finland kent geen echt lerarentekort. Wel verwacht de regering de komende jaren een toenemende krapte op de onderwijsarbeidsmarkt. Dat komt doordat een grote groep leraren de komende jaren met pensioen gaat. Bovendien neemt de populariteit van het lerarenberoep langzaam af. Finland probeert nu al maatregelen te nemen om grote problemen in de toekomst te voorkomen.

De Finse grondwet bepaalt dat het algemeen verplichte onderwijs voor iedereen gratis is. Leerlingen in het voorgezet en hoger onderwijs betalen echter wel boekengeld. De overheid is daarnaast verantwoordelijk voor het beroepsonderwijs, voortgezet onderwijs, hoger beroepsonderwijs en universitair onderwijs.

De lerarenopleidingen zijn van oudsher populair. In de toekomst worden echter meer problemen verwacht: de vraag naar leraren wiskunde en techniek neemt toe, een grote groep oudere leraren gaat binnen afzienbare tijd met pensioen en leraren ervaren hun beroep steeds vaker als belastend. De afgelopen jaren zijn er enkele projecten gestart om deze problemen te ondervangen, zoals bijvoorbeeld het uitbreiden van het aantal opleidingsplaatsen voor leraren.

Finland heeft ruim vijf miljoen inwoners en oppervlakte van meer dan 330.000 vierkante meter; dat is meer dan acht keer zo groot als Nederland. De Nederlandse bevolking is gemiddeld wat jonger dan de Finse.¹

I Organisatie

Het parlement moet het door de minister van Onderwijs voorgestelde beleid en de wetgeving goedkeuren. De regering, het ministerie van Onderwijs en het Nationale Bestuur voor Onderwijs (*Opetushallitus*) zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van dit beleid op centraal niveau. Het Nationale Bestuur voor Onderwijs, een agentschap van het ministerie, ontwikkelt en evalueert het onderwijsprogramma voor het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het volwassenenonderwijs. De evaluatie van het hoger onderwijs wordt uitgevoerd door de *Higher Education Evaluation Board*, dat eveneens onder het ministerie van Onderwijs valt.²

De gemeenten coördineren het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs; de staat doet dat voor de universiteiten en het speciale beroepsonderwijs. Sinds de jaren tachtig hebben de scholen meer bevoegdheden gekregen om te kunnen inspelen op de specifieke omstandigheden in hun omgeving. Hierdoor kregen leraren meer invloed op de besluitvorming; zij hebben onder meer een stem in de besteding van het schoolbudget, de keuze van het lesmateriaal en de invulling van de lessen.

1.1 Financiering

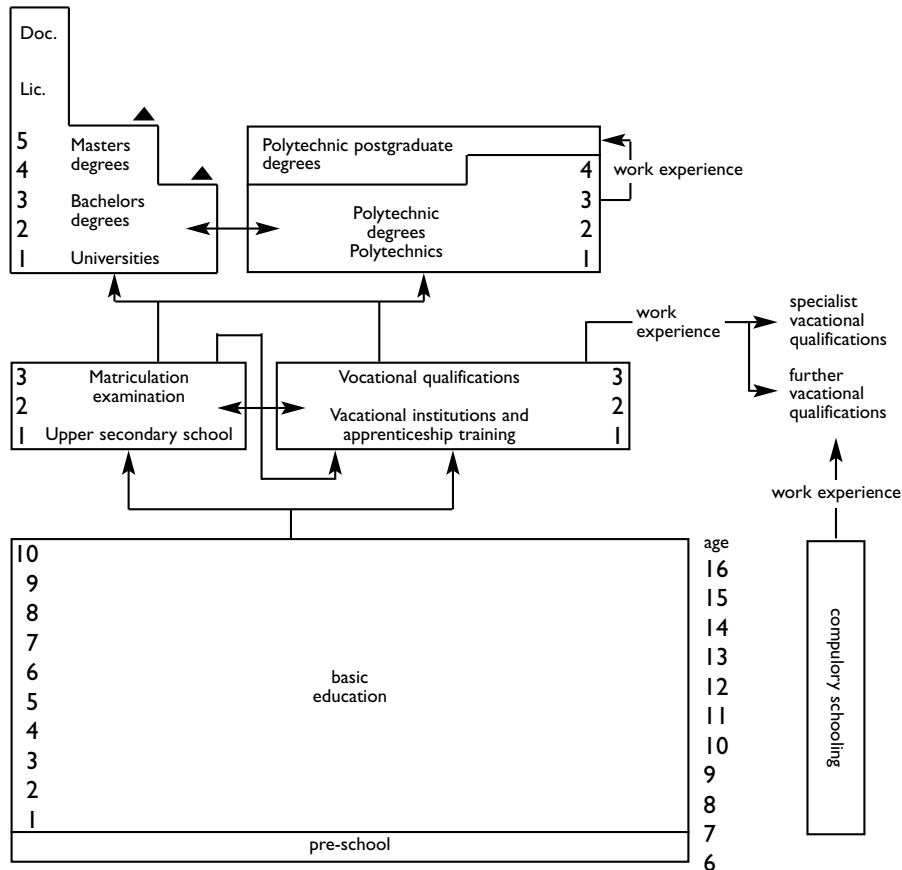
De centrale overheid en de gemeenten financieren het onderwijs. Finland geeft 12,2 procent van het totale overheidsbudget uit aan onderwijs, hetgeen iets onder het OECD-gemiddelde ligt (dertien procent), maar boven de Nederlandse uitgave (10,7 procent). De overheidsuitgaven als percentage van het bruto nationaal product liggen met 5,6 procent in Finland hoger dan het OECD-gemiddelde (5,2 procent). De Nederlandse onderwijsuitgaven bedragen 4,7 procent van het BNP. De jaarlijkse uitgaven per leerling zijn US\$ 4317 in het basisonderwijs (vgl. OECD-gemiddelde 4381) en US\$ 6094 in het secundair onderwijs (OECD-gemiddelde 5957). In Nederland wordt ongeveer evenveel uitgegeven per leerling, respectievelijk US\$ 4325 en US\$ 5912.³

1.2 Toezicht

Er is geen aparte onderwijsinspectie in Finland. Ouders, leerlingen en studenten kunnen wel een klacht indienen; de provincie achterhaalt dan de oorzaak van deze klachten stelt een oplossing voor.

2 Onderwijssysteem⁴

In Finland zijn de leerlingen leerplichtig vanaf zeven jaar tot en met het jaar dat ze voldoen aan het eind-niveau van de negenjarige school, of nadat zij tien jaar onderwijs hebben genoten. Leerlingen hoeven hun kennis niet op scholen op te doen maar kunnen die bijvoorbeeld ook krijgen via thuisonderwijs.

Figuur 1: Het onderwijssysteem in Finland

Bron: Attracting, developing and retaining effective teachers, country background report for Finland, OECD. June 2003

Aangezien er in Finland drie talen gesproken worden - Fins, Zweeds en Sami (Lapland) - krijgen de leerlingen les in hun eigen taal. In 2001 waren er 3619 Finstalige scholen, 328 Zweedstalige en zes anderstalige scholen. De scholen geven les in één taal als basistaal, daarnaast krijgen de leerlingen les in de tweede taal. Doorgaans gaat het om Fins en Zweeds.

2.1 Voorschoolse kinderopvang

De overheid rekent de voorschoolse kinderopvang tot haar taken. Sinds 2000 is zij verplicht om alle kinderen voorschoolse opvang aan te bieden. Daarnaast krijgen zesjarigen les om zich voor te bereiden op het primair onderwijs.

2.2 Primair onderwijs en onderbouw secundair onderwijs

Het basisonderwijs (*Perusopetus / Grundläggande utbildning (7 - 16/17 jaar)*) valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten.

De school moet zorgen voor vervoer voor alle leerlingen die binnen een straal van vijf kilometer wonen. Daarnaast moet de school dagelijks een warme maaltijd aanbieden.

In 2001 zaten 596.000 leerlingen op de basisschool. De scholen verschillen aanzienlijk in grootte: van minder dan tien tot meer dan negenhonderd leerlingen.

Tot en met de zesde klas krijgen de leerlingen voornamelijk les van één klassenleraar. Van de zevende tot en met de negende klas doceren de leraren een of twee vakken. De leerlingen worden in deze klassen vaker schriftelijk getoetst. Aan het eind van de negende klas doen zij examen; op basis van de uitslag kunnen de leerlingen verder leren in het voortgezet onderwijs of in de niet-verplichte tiende klas. In 1999 ging drie procent van de leerlingen uit de negende klas door naar de tiende klas.

Leerlingen met onderwijsachterstanden krijgen les in speciale klassen of op speciale scholen van leraren die opgeleid zijn voor het speciaal onderwijs.

2.3 Secundair onderwijs

Lukiokoulutus / Gymnasium (vanaf 16/17 jaar)

Het driejarig onderwijs op deze school bereidt de leerlingen voor op het hoger beroepsonderwijs of de universiteit. Er zijn verplichte vakken, specialisatievakken - deze sluiten direct aan op het verplichte onderwijs - en toegepast onderwijs met interdisciplinaire en methodologische vakken. Gemiddeld volgen leerlingen per week 38 lessen van 45 minuten.

Het leren gebeurt niet in jaarklassen: leerlingen moeten binnen vier jaar minimaal 75 cursussen succesvol afronden. Zij krijgen les zowel in groepen als individueel. De lesmethoden zijn modern. De voortgang van de leerlingen wordt regelmatig getoetst. Aan het eind van het voortgezet onderwijs leggen de leerlingen een nationaal examen af.

Voortgezet beroepsonderwijs

Het driejarig voortgezet beroepsonderwijs (*Ammatillen peruskoulutus / Grundläggande yrkesutbildning (vanaf 16/17 jaar)*) is onderverdeeld in de sectoren natuur, techniek en transport, economie, toerisme, horeca, gezondheid en sociale voorzieningen, cultuur, en vrije tijd en sport.

De leerlingen volgen het onderwijs in jaarklassen. De laatste jaren wordt het onderwijsprogramma echter zo veel mogelijk aangepast aan de capaciteiten en wensen van de individuele leerling. De leerling krijgt een persoonlijke studieplanning voor de lessen en de examens. Een belangrijk onderdeel van de opleiding is een praktijkstage, die minimaal twintig studiepunten oplevert van de 120 studiepunten die voor de opleiding staan. Het diploma van het voortgezet beroepsonderwijs geeft toegang tot het hoger beroepsonderwijs en de universiteit.

2.4 Tertiair onderwijs

Het Finse hoger onderwijs bestaat uit twintig universiteiten en 29 Polytechnieken. Beide onderwijsvormen zijn gratis, met uitzondering van het lesmateriaal. Studenten ontvangen studiefinanciering. De hoogte is afhankelijk van de leeftijd en woonsituatie van de student: het gedeelte voor de studie is tussen de €22 en €259 en de bijdrage voor de woning varieert van €27 tot €170; maximaal tachtig procent van de gemiddelde huurprijs van een kamer. Daarnaast kunnen studenten een lening van maximaal €220 per maand (€360 voor studenten die in het buitenland studeren) afsluiten bij iedere bank in Finland; de overheid staat garant voor de lening.

Universiteiten selecteren hun studenten zelfstandig. Van de 68.000 aanmeldingen die de universiteiten gemiddeld per jaar krijgen, worden 28.000 studenten aangenomen. Voor de lerarenopleiding is jaarlijks plaats voor 2100 studenten.⁵ Er spelen verschillende factoren mee bij de selectie van studenten: zoals de gemiddelde score voor het eindexamen, het schrijven van een essay en een toelatingsgesprek.

Voor alle studies geldt een maximum aantal plaatsen. Studenten mogen per jaar één studie volgen. Ook de Polytechnieken bepalen hun toelatingsbeleid zelf. Zij hebben jaarlijks plaats voor 24.000 studenten.

Lerarenopleiding

Leraren kunnen de volgende opleiding volgen:

- klassenleraren, klas een t/m zes van het basisonderwijs: master in Onderwijs (160 studiepunten, vijf jaar studie, inclusief een onderwijsstage van een jaar);
- leraren voor de bovenbouw van het basisonderwijs: master in een vak dat op school wordt onderwezen, aangevuld met een studie pedagogiek en een onderwijsstage (160 tot 180 studiepunten; vijf tot zes jaar studie). Klassenleraren die een aanvullende opleiding volgen voor het vak dat ze willen onderwijzen (35 studiepunten, één jaar), voldoen ook aan de eisen;
- leraren voor het voortgezet onderwijs: master in een vak dat op school wordt onderwezen, aangevuld met een studie pedagogiek en een onderwijsstage (160 tot 180 studiepunten; vijf tot zes jaar studie);
- leraren (hoger) beroepsonderwijs: een academische of hogere beroepsopleiding, een studie pedagogiek (minimaal 35 studiepunten) en drie jaar relevante werkervaring;
- leraren speciaal onderwijs: een bachelor of master in onderwijs, uitgebreid met een studie voor speciaal onderwijs (35-50 studiepunten, één tot anderhalf jaar).⁶

3 Onderwijspersoneel

3.1 Functies

De volgende functies worden onderscheiden:

- klassenleraren: geven les aan de klassen een t/m zes (zeven t/m dertien jaar) van het basisonderwijs;
- vakleraren: geven les aan de klassen zeven t/m negen van het basisonderwijs en op het voortgezet onderwijs;
- vakleraren, per uur betaald: dezelfde functie als bij de reguliere vakleraren, alleen de aanstelling is anders;
- leraren speciaal onderwijs: geven les op het speciale of het reguliere onderwijs;
- leerlingenadviseur: is in dienst van de school als begeleider van leerlingen;
- invalleren: vervangen langdurig zieke of anderszins afwezige leraren. De invalleren zijn ofwel leraren zonder vaste aanstelling of studenten. Ze kunnen op advertenties in de krant reageren of zich bij de gemeente aanmelden.

	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Beroepsonderwijs
Aantal leraren	45.568	7.846	12.486
Percentage parttime	2	6	6
Percentage goed gekwalificeerd	86,7 (Fins) 77,8 (Zweeds)	84,9	74,7

Tabel 1: Aantal leraren naar onderwijssoort

Bron: OECD, Education at a glance, 2003

3.2 Arbeidsvoorwaarden

De meeste leraren zijn in dienst van de lokale overheid. De leraren geven in Finland minder uren les dan in Nederland. Ze hebben daarnaast geen vast aantal uren dat ze op school moeten zijn. Het salaris is aanzienlijk lager dan in Nederland.

In geval van ziekte neemt een andere leraar tijdelijk de lessen over. De leraar wordt betaald voor de extra uren. Bij langdurige afwezigheid maken scholen gebruik van invalleraren.

3.3 Training

Leraren zijn verplicht om minimaal drie werkdagen per jaar een relevante training te volgen. Deze training wordt gefinancierd door de gemeenten. Daarnaast heeft de staat een budget voor trainingen over uiteenlopende onderwerpen zoals lesmethoden, het pedagogisch gebruik van computers en sociale aspecten van het onderwijzen. De werkgever bepaalt of de leraar kan deelnemen.

De afgelopen jaren is er meer aandacht gekomen voor de rol van training in de beeldvorming van het beroep leraar.

Inspraak in lesmethoden en beleid

Leraren zijn vrij in hun keuze van lesmateriaal en lesmethode zolang zij zich houden aan het nationaal vastgestelde onderwijsprogramma.

3.4 Waardering beroep

Het leraarberoep is van oudsher erg populair in Finland. Dit is ook te zien aan het grote aantal studenten dat leraar wil worden (veertien procent). Tachtig procent van de leraren geeft aan tevreden te zijn met het beroep. De leraren van de klassen zeven tot en met negen in het basisonderwijs en van het beroeps-onderwijs zijn het minst tevreden.

De salariering levert bij alle leraren ontevredenheid op; deze ligt ook beduidend lager dan het OECD-gemiddelde. Daarnaast geven veel leraren aan dat de werkdruk stijgt.

Het leraarberoep wordt onder jongeren iets minder populair. Zij beoordelen het werk als zwaar en veeleisend.⁷

3.5 Organisatiegraad

Meer dan 95 procent van de leraren in Finland is lid van de OAJ, de Vakbond voor Leraren in Finland.⁸

4 Onderwijsarbeidsmarkt⁹

Finland kent nog geen echt lerarentekort. De autoriteiten nemen wel maatregelen om problemen te voorkomen. Hiervoor zijn ook zeker redenen: de komende jaren gaan de babyboomers met pensioen, leraren voor de exacte vakken zijn moeilijker te vinden, en de populariteit van het leraarsvak neemt af. Bovendien staat er in Finland al een redelijk aantal niet-gekwalificeerde leraren voor de klas.

4.1 Maatregelen en ideeën

OPERO-project

In 1998 is er het tweejarig OPERO-project gestart om de trainings- en opleidingswensen van de leraren in het primair en voortgezet onderwijs in kaart te brengen.

Verder is er een Leraar Trainingsprogramma ontwikkeld voor de jaren 2001-2005, waarin het aantal benodigde leraren in 2010 het uitgangspunt is. In 2005 wordt het programma geëvalueerd.

Enkele bevindingen uit het onderzoek:

- 20.000 leraren gaan tussen 2000 en 2010 met pensioen;
- de werkdruk is het hoogst in Noord-Finland;
- Zuid-Finland kent een tekort aan zowel Finstalige als Zweedstalige klassenleraren;
- binnen de vakleraren is het tekort aan wiskundeleraren het grootst;
- de gemiddelde leeftijd van de leraren beroepsonderwijs is hoog;
- bijna een kwart van alle leraren mist bepaalde kwalificaties;
- het is noodzakelijk om per direct meer studenten tot leraar op te leiden en leraren meer te trainen.

Naar aanleiding van dit rapport is het ministerie van Onderwijs een driejarig programma gestart, met als doel de lerarenopleiding met 3000 plaatsen uit te breiden. Dit programma verloopt goed; er zijn voldoende geschikte kandidaten om deze plaatsen te vullen.

Werkgroep van het ministerie van Onderwijs

In 2001 heeft het ministerie van Onderwijs een werkgroep opgezet om te bepalen hoeveel leraren het land tussen 2003-2008 moet opleiden om tot het jaar 2020 over voldoende goed gekwalificeerde leraren te beschikken. Uitkomst van deze werkgroep is dat het aantal op te leiden leraren tussen 2003-2008 met 200 per jaar moet worden uitgebreid.

Teacher Evaluation Development Programme

Tussen 1998 en 2000 is het onderzoek Teacher Evaluation Development Programme uitgevoerd naar de opleiding en training van leraren. Aanbevelingen waren onder meer:

- in alle selectieprocedures moet aandacht komen voor de motivatie om leraar te worden;
- er is een programma nodig voor omscholing van zij-instromers uit andere beroepsgroepen.

Finland Needs Teachers

Het project Finland Needs Teachers is in 2002 gestart door de Vakbond voor Leraren. Met dit project hoopt de vakbond de aandacht van zowel politici als het publiek te vestigen op de inhoud van het leraarvak en de waardering ervoor te verbeteren.

5 Tot slot

Finland heeft de afgelopen jaren de situatie op de onderwijsarbeidsmarkt in kaart gebracht. De risico's voor de komende jaren zijn:

- de populariteit van het beroep neemt af;
- het beroep van leraar kan de concurrentie met andere beroepen niet altijd aan (salaris en secundaire arbeidsvoorwaarden);
- veel leraren gaan de komende jaren met pensioen;
- door de migratie van dunbevolkte naar dichtbevolkte gebieden zijn er minder leraren nodig in de dunbevolkte gebieden en meer in de dichtbevolkte.

september 2004

Noten

- ¹ CIA World factbook; Finland, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/fi.html>.
- ² Eurydice (2002), The information database on education systems in Europe, The education system in Finland (2001/2002).
- ³ Bron: OED Education at a Glance 2003, cijfers voor het jaar 2000.
- ⁴ Eurydice (2002), The information database on education systems in Europe, The education system in Finland (2001/2002).
- ⁵ Eurydice (2002), The information database on education systems in Europe, The education system in Finland (2001/2002).
- ⁶ Niemi, U. (2000) Teacher education in Finland: current trends and future scenarios, Helsinki.
- ⁷ Ministry of Education (2003) Attracting, developing and retaining effective teachers, countrybackground report Norway, OECD.
- ⁸ Ministry of Education (2003) Attracting, developing and retaining effective teachers, countrybackground report Norway, OECD.
- ⁹ Ministry of Education (2003) Attracting, developing and retaining effective teachers, countrybackground report Norway, OECD.

Bronnen

Literatuur

- Eurydice (2002), The information database on education systems in Europe, *The education system in Finland (2001/2002)*
- Eurydice (2003), Key topics in education in Europe, Volume 3, The teaching profession in Europe: Profile, trends and concerns, report I, *Initial training and transition to working life*, Brussels: European Commission.
- Eurydice (2003), Key topics in education in Europe, Volume 3, The teaching profession in Europe: Profile, trends and concerns, report II, *Supply and demand*, Brussels: European Commission.
- Eurydice (2003), Key topics in education in Europe, Volume 3, The teaching profession in Europe: Profile, trends and concerns, report III, *Working conditions and pay*, Brussels: European Commission.
- Eurydice (2004), Key topics in education in Europe, Volume 3, The teaching profession in Europe: Profile, trends and concerns, report IV, *Keeping teaching attractive for the 21st century*, Brussels
- Ministry of Education (2003) *Attracting, developing and retaining effective teachers*, countrybackground report Norway, OECD
- National Board of Education (2001) *The Development of Education, National Report of Finland*, International Bureau of Education
- National Board of Education, Eurydice Unit (2003), *Structures of Education, Vocational training and Adult Education Systems in Europe, Finland*, Eurydice, Cedefop, ETF, Brussels.
- Niemi, U. (2000) *Teacher education in Finland: current trends and future scenarios*, Helsinki.
- OECD (2003), *Education at a Glance*, OECD Indicators, Parijs
- OECD (2002), *Education Policy Analysis*, Parijs
- OECD (2003), *Education Policy Analysis*, Parijs

Websites

Overheid

Ministry of Education → <http://www.minedu.fi/minedu/index.html>

National Board of Education → <http://www.oph.fi/english/>

Statistics Finland → <http://www.stat.fi/>

Finse regering → <http://www.valtioneuvosto.fi/vn/liston/base.lsp?k=en>

Association of Finnish Local and Regional Authorities (Vereniging van Lokale en regionale autoriteiten)
→ <http://www.localfinland.fi>

Onderwijs

Edufi Information & Services, Education and Training in Finland → <http://www.edu.fi/english/frontpage.asp?path=500>

Vakbonden

Trade Union of Education in Finland OAJ → <http://www.oaj.fi/>

The Association of Kindergarten Teachers in Finland → <http://www.lastentarhar.fi>

Trade Union of Adult Educators - AKOL → <http://www.akol.fi>

Leraren

The Federation of Physical Education Teachers in Finland → <http://www.liikunnanopettajainliitto.fi/> (fins)

The Science Teachers' Association - MAOL → <http://www.maol.fi/mfka/> (fins)

Bijlage: Het onderwijs en de leraar in Finland – vergeleken met Nederland

		Finland	Nederland
Jaarsalaris: start – na 15 jr – eind, PPP ¹	primair onderwijs secundair onderwijs	19.835 – 27.175 – 28.075 22.320 – 30.945 – 32.429(o) 23.104 – 32.429 – 34.314(b)	27.464 – 32.750 – 39.645 28.498 – 35.055 – 43.552 (o) 28.773 – 48.889 – 57.808 (b)
Verhouding salaris na 15 jaar tot BBP per inwoner	primair onderwijs secundair onderwijs	1,03 1,17 (o), 1,23 (b)	1,14 1,22 (o), 1,70 (b)
Opleidingseisen	primair onderwijs secundair onderwijs	Master of Education degree Master degree (in eigen vak) plus aanvullende leraren- opleiding	pabo (4 jaar) 2e graads: hbo-lerarenopl. 1e graads hbo-lerarenopl wo: master (4jr) plus aan- vullende lerarenopl (1jr)
Leeftijdopbouw: percentage ouder dan 49	primair onderwijs secundair onderwijs	24,6 36	23,2 37,1
Percentage vrouwen in 2002	primair onderwijs secundair onderwijs (b)	73,2 65	77,6 41,1
Percentage afgestudeerde leraren dat niet voor vak kiest		10 - 15 procent	10 procent (pabo) 36 (nlo/ulo) (2000)
Aantal lessen	primair onderwijs secundair onderwijs	565 55 (o) 542 (b)	930 867
Aantal werkweken			40
Aantal leerlingen per klas	primair onderwijs secundair onderwijs		24
Aantal leerlingen per fulltime medewerker	primair onderwijs secundair onderwijs	16,1 14	17,2 17,1
Jaarlijkse uitgaven per leerling, US \$, 2000	primair onderwijs secundair onderwijs	4317 6094	4325 5912
Bekostiging onderwijs, percentage BNP		5,6	4,7
Onderwijs als percentage totale uitgaven		12,2	10,7
Leerplicht		7-16	5-17
Onderwijsarbeidsmarkt	primair onderwijs secundair onderwijs	Geen tekort Geen tekort; wel problemen wiskunde & techniek	
Zij-instroom		Geen cijfers	

Bron: *Education at a Glance, OECD Indicators (2001)*

Toelichting: o: onderbouw
b: bovenbouw

¹ PPP: Purchasing Power Parity, dit houdt in dat de lonen naar verhouding zijn omgerekend.

² Bron; Eurydice, 2002